

reg“ és a kis senki ökörszemtársaság, akik újra „madarak“ módján akarnak élni. Emberek, kik emberek módján akarnak élni, sokat tanulhatnak ebből a meséből. Mondhatná valaki: ma amikor az ellentétek olyan nyilvánvalóan, fekete-fehéren különülnek el, már nem is vicc a mesét így megírni. Kaczér Illés azonban nem ma írta ezt a mesét. Évekkel, majd egy évtized előtt jelent meg *Márványcinege* címen a pozsonyi Reggel egyik karácsonyi számában. A kor a kifejelett valósággal csak Kaczér Illés lényegretapintó megérzését igazolta. Ma Kaczér Illésnek alig van hozzátennivalója a meséhez. Ha ma a kómadár konturjait erősebben húzza meg — „még bajusza is volt, bizony, döfös kis pamacs az orra alatt“ — akkor ezzel csak önmagát igazolja és a mese hitelét erősíti. És ne mondja senki: nem kell a mese, amikor annyira nyilvánvaló minden... Parancsörmesterek parancsuralmait az emberek elbűvölten és félelembeverten nézik és botfűlűen eresztik el a fülük mellett Heinrich Mann intését: „Első és soha el nem felejtendő tétel: ezek belülről mind erőtlének“. A mese most ezt a belső erőtlenséget, a hazugságot, a semmit mutatta fel — mindenkinek és érthetően. Heinrich Mann teoretikus tételét a mese igazolja. És a mese nem ismer hazugságot. (Fábry Zoltán.)

ERDELY ZSIDÓI. Szabó Imrének, a szorgalmas zsidó publicistának *Új Zsidók* című könyvét olvasva, elgondolkoztunk afölött, hogy cionista beállítottsága milyen furcsa egyoldalúságra kárhoztatja. A századforduló s a közelebbi múlt zsidóinak gazdag galériájából csak azokat ismeri s ismerteti, akik kék-fehér zászlócskát szorongatnak s így Hessről beszélve hallgat Marxról, amikor Herzlt tárgyalja elfeledkezik Disraeliről és Blumról; s Gordon kedvéért nemcsak a Wassermannokat hanyagolja el, hanem a jiddis irodalom kihangsúlyozottan zsidó jellegű mestereit is.

Cionizmusából fakadó egyoldalúságát ismerve bizalmatlanul nyultunk Szabó Imre legutolsó munkája után, melynek *Erdély zsidói* a címe. A szerző most már őszintébb és elővigyázatosabb. Nincsenek egyetemes igényei s már az alcimben jelzi, hogy főként „Talmudisták, Chaszidok s Cionisták“ érdeklik. Még így is igen sok s érdekes mondanivalója lehetne, de sajnálattal kell megállapítanunk, hogy könyvéből nem tudunk meg lényegeset az erdélyi zsidóság említett rétegei felől. Ennek elsősorban az az oka, hogy Szabó nem kezeli kellő gazdaságossággal a rendelkezésére álló helyet. Azzal az indokolással, hogy munkájának „kerete a transzilván zsidók lelkisége“ több hosszú tanulmányt fordít magyarra, melyek a talmuddal, az ujjbkkori zsidó minszticizmus két főalakjával: Sabbataj Cvi-vel és Bal Sem Tovval, a zsidók szellemi sajátosságával, Bialik palesztinai tevékenységével, a faj és a nemzet fogalmával foglalkoznak. Ezeknek az eklektikusan összeválogatott tanulmányoknak még távoli köze is alig akad az erdélyi zsidósághoz, melyről így csak a könyv második részében esik szó. S itten is hibáztatnunk kell a rendszeresség és a bírálati szellem hiányát. Az egyes városokról szóló fejezetekben szeszélyesen keverednek az impresszionista módon összeválogatott történelmi adatok az évkönyvszerű névsorokkal s a személyes élményekkel.

Erdélyben érdekesen torlódik össze az európai kulturához a magyar környezet keretében hozzá hasonult nyugati zsidó a keleti tömeggel, amely megőrizte népi sajátosságait. A világháborút követő történelmi változások megakasztották az itteni zsidóság fokozatos asszimilálódását, anélkül, hogy az uralkodó nemzet irányába számbavehető asszimilációs folyamat indult meg. Ez igen nagy helyzeti energiát biztosított a zsidó nacionalizmusnak, amely azonban képtelen volt kibíráható életformák alakítására.

a köréje tömörülő zsidó tömegekből. A szellemi vezetőréteg s a zsidóság zöme között szakadék támadt, a mostoha körülmények nemcsak a zsidó kispolgárság életszínvonalát, hanem kulturális színvonalát is fenyegetik. A „felvilágosult“ városi rétegeknek emellett a chaszid miszticizmusa által meghódított ghettó zsidók folyton erősödő nyomásával is számolniuk kell.

Igen érdekes lenne ezeknek az összekuszált folyamatoknak ismeretése, s éppen ezért remélni szeretnők, hogy Szabó Imre, aki munkájának második kötetére igéri „a nagyobb zsidó közületek és városok zsidóinak terjedelmesebb történetét, s mai helyzetének ábrázolását“ nem fog kitérni ez elől a feladat elől, amelyre könyvének címe s igénye kötelezi.

(Cs. Gy.)

KÖLTŐK VIDÉKEN.* Költőnek lenni sehohsem nagy isten áldása, de vidéken költőnek lenni bizonyára csapás. Egyet jelent a jóhiszemű vállveregéssel, amit részint versei, részint hajviselete feltétlen biztosít a költőnek. S hogy ilyen körülmények között művészetének sulypontja nem ritkán önkéntelenül és akaratlanul áttevődik a költészet mezejéről azon nem is lehet csodálkozni. Pedig miért ne törhetne fel vulkánikusan Erdély valamely sarkából a *költő*? Miért ne futhatna át, mint üstökös kisebbségi életünk egén? Önmagunk reménytelen lebecsülése lenne nem várni ezt, mint hús esőt a sápadozó buzaföldek. Amit ezzel szemben az asztalunkra került három versfüzet nyújt, előre be kell vallanunk, sokkal kevesebb. Nemcsak más, mint amit várunk, de határozottan kevesebb.

Sztojka László verskötete éreztet talán valamit, bár megállapodottsága nem engedi, hogy ígéretnek tekinthessük. Az ujságíró-szemlélet, mely témái megválasztásában és felfogásában vezet, nem mindig szerencsés s egészen más, jóval cinikusabb vérmérsékletet igényel, hogy valódi értékekhez vezessen. Mert mondanivalója, sőt sulyos mondanivalói vannak. A tanulság kicsengése a leplezett poénköltészet azonban redukálja a mondanivaló valóság-erejét. Határozottan mai, ugynevezett „szociálisan érző“ ember átérzéssel megírt versei ezek, amit csak a kifejezés keresettségé és nem ritkán erőtlenségé ront le. A formával való kilátástalan küszködés, mely szinte érthetetlenül mégis megállapodottságot mutat, gyakran a fogalmak körvonalazatlanságára vezet, hogy az olvasó nem tudja mit ért a költő egészen egyszerű fogalmak, például „szabadság“ alatt. Bántók a törések és belenyugvások is, melyek a fiatalos lendületet néha egy versen belül is megbontják. Ugyanez az ellentét két külön vers között még sokkal gyakoribb (Az *Árral szemben* és *Keserű Sanzon*) s ez nyilván a költő hitelének rovására megy. Néhol a költeményt formailag szinte élvezhetetlenné teszi a sovány gondolatmag kártékony elnyújtása (*Munka*). Feltétlenül az a pár rövid vers, melyeken belül nem áll be gondolat-törés s a költő szinte lélegzetvétel nélkül mondja ki őket — mutatja Sztojka igazi értékeit.

Révész Imre gondolat-podgyásza és témaköre már jóval szegényebb. A szerelemre, nőre, borra s főleg önmagára szoritkozik. Még ha hiven a költői hagyományokhoz, néha lázad is, ez a lázadás mindössze saját sorsáig ér. Csak ő kinlódik fiatalon. Bizonyára tulzás lenne verskötete alapján antiszociális magatartással vádolni (bár meggyőződése individualista és megveti a nyáj-embereket,) a költők aszociálizmusa viszont, amit

* Sztojka László: *Ember*, Figyelő kiadás; Révész Imre: *Engedetlentül, versek*, 1937; Kováts Péter versei: *Tükör előtt*, Marosvásárhely, 1937.